

Com és de vell el nou republicanisme?

Engega ha parlat amb Àngel Duarte sobre la revifalla dels símbols republicans

La República i un dels seus símbols, la bandera, han tornat a l'escenari polític espanyol. D'altra banda, el Congrés dels Diputats ha aprovat una llei de la memòria històrica que pretén retornar la dignitat a les víctimes del bàndol republicà, el perdedor de la Guerra Civil espanyola. Cal preguntar-se, però, si les lleis i els símbols que ara surten al carrer tenen alguna cosa a veure amb aquell republicanisme que va resultar escombrat la primavera del 1939.

El doctor Àngel Duarte és catedràtic d'Història Contemporània a la Universitat de Girona i un gran especialista en el republicanisme espanyol, un tema de la història d'Espanya que, quan ell va sortir de la Facultat, "no disposava d'un corpus d'estudis que permetés entendre el que havia significat [...] en la vida catalana i espanyola". La dels republicans havia estat una lluita que "no havia estat suficientment atesa", una ideologia que "representava un conjunt de valors democràtics, laics i reformistes, una cultura política que havia orientat l'acció col·lectiva de sectors socials mesocràtics". Per a l'historiador, el capbussament en el republicanisme va suposar una via eficaç per comprendre quines havien estat les dinàmiques socials, culturals i polítiques del segle XX a l'Estat espanyol.

Duarte considera els moviments actuals com un nou republicanisme que "pot fer ús dels símbols i evocar la memòria, però sense connexió històrica amb el passat", perquè un cop acabada la dictadura, i en la mesura que la transició esdevé

"El nou republicanisme pot fer ús dels símbols i evocar la memòria, però sense tenir una connexió històrica amb el passat"

un èxit, aquesta "fa realitat el vell programa republicà de democràcia, reforma social, connexió amb Europa i modernització del país". Malgrat tot, el fenomen "existeix i té dues grans raons de ser". La primera és de caràcter internacional, "per la necessitat que té l'esquerra de repensar-se". El col·lapse de les lògiques comunitaristes que havien estat

funcionant dels anys cinquanta als anys setanta del segle XX fa necessari tornar a plantejar quin ha de ser el paper de l'esquerra en el segle XXI. Hi ha una revaloració del ciutadà com a individu involucrat en la cosa pública, compromès amb els debats del seu temps. Dotat de virtut cívica. D'altra banda, i en un pla més domèstic, el relleu generacional d'aquells que van fer la transició fa emergir una nova fornada que assumeix un nou ideari republicà. Aquesta manifestació sembla que va aparellada amb "l'eclosió de nous moviments socials a començaments del segle XXI, coincidint amb el segon mandat de José Maria Aznar i amb fites com la catàstrofe del Prestige i l'aliança amb George W. Bush per la guerra d'Iraq". El nou republicanisme escenificaria el resultat de "la incapacitat de l'esquerra tradicional a l'hora de donar sortida a la protesta i elaborar programes i projectes alternatius".

La conseqüència d'aquesta situació, continua Duarte, és que la vella bandera republicana sembla que és l'única que pot aglutinar la protesta contra les polítiques que genera el sistema. Això té un cost per a la República i el republicanisme històrics, en el sentit "que situa una forma d'organització de l'Estat com a territori exclusiu de l'esquerra, de tal manera que no pot arribar a ser assumida com a pròpia pel conjunt dels ciutadans".

Encara hi ha un altre factor per a aquest ressorgiment republicà i és el fet que "els néts sempre volen saber què van fer els avis". Quan s'analitzen els moviments migratoris es veu com són les terceres generacions les que furguen i troben les arrels i volen incorporar l'experiència dels avis com a pròpia, mentre que la generació intermèdia "ha pretès passar pàgina com a estratègia per superar el dia a dia". En el cas de Catalunya s'afegeix també un factor antimonàrquic o de crítica a la unitat nacional espanyola.

En el seu llibre *El otoño de una ilusión*, Àngel Duarte busca demostrar la funció gairebé quirúrgica que la Guerra Civil i el primer franquisme van tenir per a l'ideal republicà, que extirpen del teixit social espanyol fins que desapareix i es confirma, així, la manca de continuïtat històrica amb els fenòmens actuals. Amb l'exili de les elits intel·lectuals i polítiques, "aquells que contribuïen a donar el to i a codificar els valors republicans a través de la premsa o la seva presència pública" desapareixen. A casa nostra va ser el cas de Nicolau d'Olwer, Rovira i Virgili i molts altres el paper dels quals havia estat fonamental a l'hora de "transmetre l'herència del que havia estat el republicanisme". En segon terme, no s'ha de menystenir el paper que va tenir la repressió, "esporgant i tancant les biblioteques dels ateneus i els casinos, com va ser el cas —estudiat per Jordi Gaitx— de Sant Feliu de Guíxols". El franquisme es va alçar "sobre la negació de la realitat republicana, representant-la com un fet decididament antiespanyol". Un tercer factor deriva de les experiències institucionals republicanes, que "han estat molt desgraciades: la primera va durar uns mesos i va tenir quatre presidents del consell executiu i la segona, que va durar més, va acabar com va acabar".

La distància permet fer una anàlisi freda i veure quin nivell de responsabilitat correspon als mateixos republicans en la fallida de la Segona República i quin pertoca als seus enemics, aquells "adversaris tradicionals de la idea de progrés social, laïcisme i democràcia". En tot cas, en els anys del franquisme aquesta mirada crítica "es fa molt difícil i si, després de tot, a algú li quedava una espurna de republicanisme ja es guardava de transmetre-la als seus fills". Avui ja no queda res d'aquell sentiment que esdevenia una emoció, "una manera de viure que comportava un seguit de participacions en rituals". Un es feia republicà perquè la família ja

*"En el seu llibre *El otoño de una ilusión*, Àngel Duarte busca demostrar la funció gairebé quirúrgica que la Guerra Civil i el primer franquisme van tenir per a l'ideal republicà."*

ho era o havien estat liberals avançats, havien tingut problemes amb l'Església o amb els carlins. Segons Duarte "un aprenia a ser republicà davant de la llar de foc, sentint la conversa del pare amb els amics, llegint fulletons o escoltant les proeses dels mites de la democràcia". El procés es completava a l'escola laica, que posseïa una marcada voluntat de connectar amb els corrents més innovadors de la pedagogia del seu temps i, en aquest sentit, "transformar l'ensenyament i convertir l'escola en no només una eina de transmissió del saber sinó en un focus de creació de ciutadania".

El republicanisme va ser una emoció que es relacionava amb les lluites del seu temps, amb personatges i figures d'arreu del món. Una trobada dels cors de Clavé cantant la Marsellesa "era alguna cosa més que cantar una cançó, era posar-hi tot l'ànima".